

районі і поморську культуру яка існувала наприкінці IV-II ст. до. Хр. Для кожної з археологічних культур характерними були свої, властиві лише їй, риси матеріального та духовного буття. Разом з тим, можна спостерігати і певну наступність в розвитку окремих археологічних культур. Досить цікавим є черняхівські поселення з величезною кількістю римських монет [1].

Список використаних джерел

1. Бойко М. Розкопки в Більче-Золотому: (Наукові дослідження печери Вертеби в Борщові краєзнавчого музею) / М. Бойко. // Галицький Вісник. – 2004. – №8.
2. Левчук М. Мезолітичні пам'ятки Борщівського району / М. Левчук. // Джерело. – 1994. – С. 121–125.
3. Реймерс Н. Ф. Словарь терминов и понятий, связанных с охраной живой природы / Н. Ф. Реймерс, А. В. Яблоков. – М.: Наука, 1982. – 144 с.
4. Романчук С. П. Правобережний лісостеп України як етногеоекологічна ніша трипільців // Історична географія: початок XXI сторіччя / Зб. наук. праць. – Вінниця: Теза, 2007. – С. 53 – 64.
5. Сохацький М. У пошуках минулого: (Археологічні розкопки на Борщівщині) / Галицький Вісник. - 1997.
6. Ситник О. Унікальна археологічна пам'ятка:(Стоянка неандертальців біля с. Великий Глибочок). / О. Ситник. // Подільське слово. – 1997. № 13.

Сеник Ю.

*магістранка II курсу спеціальності 106 Географія
Науковий керівник – доц. Потокій М. В.*

ФУНКЦІЇ СТОЛИЧНИХ МІСТ ЯК ОБ'ЄКТІВ ТУРИСТСЬКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Столиці відіграють унікальну роль в житті країн, виконуючи соціальні, економічні, політичні, наукові та інші функції. У сучасних умовах столичне місто є складним багатостороннім і міждисциплінарним об'єктом, з особливою інфраструктурою та певними специфічними властивостями і функціями, які слід враховувати у процесі туристсько-географічних досліджень.

Результати дослідження та їх обговорення. Відомо, що більшість столичних міст є найбільшими економічними, адміністративними, культурними центрами країни. Великих столиць із людністю понад 2 млн. осіб, у світі налічується понад 40. Серед них найбільшими є Делі, Сеул. До середніх столиць належать міста з населенням від 500 тис. до 2 млн. осіб (їх є близько 80), наприклад, Дамаск, Відень. Невеликих столиць (з людністю від 100 до 500 тисяч осіб) у світі біля 40,

наприклад, Братислава, Сува. Малі столиці мають населення від 30 до 100 тис. жителів; їх у світі 23. Вони найчастіше розташовані в острівних країнах, а також невеликих країнах, наприклад, Мале, Банжул. Мікростолиці (від 1 до 30 тис. осіб; їх є 32) характерні для невеликих острівних і архіпелагових країн Океанії (Аваруа), Вест-Індії (Розо), Африки (Вікторія), а також держав-карликів Європи (Вадуц) [4].

Багато столичних міст сформували навколо себе великі за площею та людністю столичні міські агломерації, які утворюють єдине міське тіло. Тому багато найбільших столиць де-юре числом людності невеликі, але де-факто разом зі своєю агломерацією є найголовнішими економічними та культурними ядрами своїх країн. Найбільші в світі столичні міські агломерації утворилися навколо Токіо, Мехіко, Сеула, Джакарти, Москви, Парижа [3].

Столиць, які одночасно є найбільшими містами країни (посідають перший ранг ієрархії в системі розселення), у світі налічується 180 (Лондон, Київ). Столиць, що займають другий ранг ієрархії в системі міст країни, налічується всього 21. До них належать Харгум, Кіто. Столиць із третім і нижчими рангами в ієрархії міст, всього 18 (наприклад, Вашингтон) [1].

Угорський географ І. Бенце у 1974 р. виділив три типи диспропорцій розмірів столиці та великих міст інших ієрархічних рівнів: а) населення столиці в кілька разів перевищує людність другого міста (Угорщина, Парагвай, Гватемала, Камбоджа); б) людність столиці менша від людності найбільших міст (США, Австралія, Канада), і тому столиці посідають другий, третій і наступні рівні ієрархії; в) столиця за своїм рангом ієрархії майже дорівнює другому або третьому за величиною місту країни, тобто вони майже рівновеликі (Рим і Мілан в Італії; Лісабон і Порту в Португалії). Усі ці відхилення і порушення І. Бенце пояснює федералізмом окремих держав (США, Бразилія, Швейцарія, Канада), політико-стратегічними міркуваннями (Китай, Туреччина), поліцентризмом територіальної структури розселення (Нідерланди, Німеччина), витягнутою конфігурацією країни (Норвегія) [2].

Співвідношення між людністю столиць і населенням країни дає уявлення про гіпертрофію (надмірно великий розмір) і гіпотрофію (занадто малий розмір) столиць. Ступінь гіпертрофії і гіпотрофії столиць визначають за показником частки населення країни, що живе в столиці в межах офіційної міської межі, а також у межах міської агломерації. Ці частки залежать від величини території країни і кількості її населення. За часткою населення країни, що проживає в столичній агломерації або столиці, усі столичні міста розділені на п'ять типів:

1) столиці–держави, у яких живе все населення країни (Сінгапур, Ватикан), були виділені в особливий, перший, тип.

2) надгіпертрофовані столиці (в них або їхніх агломераціях проживає від 35 до 99% населення країни) – Ла-Валлетта, Рейк’явік, Єреван, Парамарибо, Сеул, Бейрут, Копенгаген, Рига; вони розташовані у малих континентальних і напівконтинентальних країнах, а також в острівних країнах (Уругвай, Парагвай, Гайана, Барбадос, Ямайка);

3) гіпертрофовані столиці (у столиці чи столичній агломерації проживає від 23 до 35% населення країни), наприклад, Улан-Батор, Афіни, Таллінн, Багдад, Токіо;

4) низько гіпертрофовані столиці (у столиці чи столичній агломерації проживає 14–23% населення країни) – Гавана, Мехіко, Лондон, Маніла, Париж;

5) стандартні столиці, людність яких відносно пропорційна кількості населення країни (у таких столицях або столичних агломераціях живе від 7 до 14% населення): Кіншаса, Мадрид, Дамаск, Амстердам, Пхеньян, Ташкент, Кабул, Найробі, Бухарест, Москва, Сана, Дакка, Джакарта [6].

До гіпотрофованих столиць (в них проживає менше 7% населення країни) належать Київ, Абуджа, Астана, Берлін, Берн, Бразилія, Вашингтон, Делі, Додома, Ісламабад, Канберра, Оттава, Пекін, Рим, Ханой. До останньої групи належать дві категорії столиць: новозбудовані, в яких не розвиваються стандартні економічні функції (Абуджа, Бельмопан, Бразилія), а також столиці, що посідають третій-четвертий ранги в ієрархії міст або з територіально розділеними політичними функціями. Вкрай низька частка столиць у населенні тих країн, які перенаселені: Пекін, Делі, Індонезія [7].

Іноді столиця виділяється за статусом у самостійну адміністративну або федеральну одиницю (наприклад, Київ в Україні, Відень в Австрії); у США столиця країни – Вашингтон – розташована в окремому федеральному окрузі Колумбія [10]. Головною відмінністю політичної столиці від будь-якого великого економічного і (або) культурного центру є виконання столичних функцій – управління територією держави та її населенням. У столицях, як правило, розміщуються інститути трьох головних гілок державної влади – законодавчої, виконавчої й судової.

Столиця як туристична дестинація представляє собою поселення, яке має достатню кількість туристсько-рекреаційних ресурсів, закладів соціальної інфраструктури, хоча б один з видів транспортної доступності (аеропорти, залізничні вокзали, автобусні станції, автомагістралі) і позиціонує себе як туристичний центр в межах держав

або на міжнародному рівні. Столичне місто як центр туризму виконує ряд специфічних функцій:

1. **Функція монументалізації** є досить специфічною за своїм генезисом – вона стає властивою столичному місту завдяки саме туристам та відвідувачам. Адже їхні стійкі враження про місто, його архітектурний образ, культурні особливості монументалізують його індивідуальний образ як столичного міста, увіковічують його. Монументалізуючись, місто стає ще більш привабливим для відвідування, для того, щоб його побачити.

2. **Функція центральності місця** полягає у тому, що столиця виступає в ролі головної території в країні, є її точкою опори. При цьому місто-столиця може і не мати центрального фізико-географічного положення. Тут головним елементом виступає значимість міста в країні та регіоні.

3. **Презентативна функція** столиці є однією з найважливіших, оскільки саме столичне місто представляє свою державу в регіоні та світі, формує враження про неї. Особливо важливе значення дана функція має для туризму, адже на основі вражень туристів та людей, котрі відвідали дане місто і формується його світова слава, образ в глобальному розрізі [1].

На основі даних функцій можна також виділити деякі зовнішні та внутрішні ознаки столиці [5]. До зовнішніх відносять архітектурний образ міста, монументальність будівель, відповідність площ, вулиць, проспектів столичному місту, до внутрішніх – офіційний статус міста, його дух, ментальність його жителів, особливості стилю та способу їх життя, ставлення міщан до свого міста. Функції столичного міста разом із його ознаками формують ту його неповторність, котра приваблює туристів з усього світу.

Столиці володіють силою, яка здатна залишати враження та формує певні уявлення. Така своєрідність створюється містом у цілому, а також внутрішньою мозаїкою його частин, які відрізняються між собою функціонально [8]. Внутрішнє багатоманіття перетворює столицю будь-якої країни на окремий світ, що приваблює жителів та гостей міста. Головною властивістю столиць є поліфункціональність. Столичні міста виконують різноманітні економічні (промислові, торгово-розподільчі, фінансові) та неекономічні (адміністративно-політичні, культурні, наукові, туристсько-рекреаційні) функції, що стимулює інтеграцію різних видів діяльності та на її основі їх концентрацію.

Останнім часом туристсько-рекреаційна функція столиць набуває зростаючого значення, особливо в розвинених країнах. Створюється відповідна туристична інфраструктура, відбувається вдосконалення

бази туристичних ресурсів, що є також в свою чергу чинниками інтенсифікації туристичної діяльності в столичних містах. Часто в них можна виділити певні райони, котрі пов'язані з відпочинком та туристичною діяльністю, наприклад, зелені зони, в тому числі біля водойм, ландшафтні, ботанічні, зоологічні парки, призначені для прогулянок та відпочинку, котрі можна знайти у великому столичному місті; екскурсійні райони – місця концентрації історичних та культурних пам'яток, історичні резервації, архітектурні ансамблі; райони дозвілля та розваг, що включають центри ігрового бізнесу, нічних клубів, шопінгу, парки атракціонів; райони ділової активності (що стосується бізнес-туризму) – фінансові центри, місця концентрації банків, страхових компаній, бірж, штаб-квартир різноманітних компаній [2]. Наявність таких туристсько-рекреаційних районів дає можливість поетапного ознайомлення з містом, грамотно та логічно побудувати туристські маршрути.

Висновки. Отже, майже всі держави світу мають столиці – міста, де розміщені їхні верховні органи державної влади. Столиця відзначаються специфічними функціями, які впливають на популярність міста як туристичного центру. Столиця при цьому повинна мати достатню кількість туристсько-рекреаційних ресурсів, закладів соціальної інфраструктури, хоча б один з видів транспортної доступності і позиціонувати себе як туристичний центр в межах держави або на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Глибовець В. Л. Підходи до вивчення міст як центрів туризму/ В. Л. Глибовець // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія: Географія і сучасність. – 2009. – №20. – С. 146–151.
2. Камінська Н. В. Поняття і природа міста-столиці в контексті українського та світового розвитку [Електронний ресурс] / Н. В. Камінська. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_3/index.htm
3. Коль И. Г. Географическое положение столиц Европы / И. Г. Коль. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 286 с.
4. Масляк П. Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 292 с.
5. Політична географія і геополітика / За ред. Б.П. Яценка. – К. : Либідь, 2007. – 255 с.
6. Скопненко Ю.Г. Класифікація столиць Європейських держав / Ю. Г. Скопненко // Правничий вісник Університету «КРОК». – 2014. – Вип. 19. – С. 93-100.
7. Скопненко Ю. Г. Столичне місто як об'єкт управління: порівняльно-правовий аспект / Ю. Г. Скопненко // Віче. – 2014. – № 20. – С. 20-24.
8. Сташко Я. С. Типізація столиць світу / Я. С. Сташко, С. І. Сюткін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://scinotesgeo.at.ua/Volume_1/stashko.pdf.